Seat No. : ______________

MA-II-01

April-2007

Sanskrit (Subsidiary)

Paper-V

संस्कृत गद्य-पद्य

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 100**

૧. (અ) નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** નો અનુવાદ કરો. (૧૨)

(a) Translate any **two** of the following : **(12)**

(१) तत्रस्थ चास्य कदाचित्कुसुमसमययुगमुपसंहरन्न जृम्भत ग्रीष्माथिधानः सम्फुल्लमल्लिका धवलाट्टहासो महाकालः । प्रत्यग्रनिर्जितस्यास्तमुपगतवतो वसन्तसामन्तस्य बालापत्येष्विव पयःपायिखु नवोद्यानेषु दर्शितस्नेहो मृदुरभूत् । अभिनवोदितश्च सर्वस्यां पृथिव्यां सकलकुसुमबन्धनमोक्ष मकरोत्प्रतपन्नुष्णसमयः । स्वयमृतुराजस्याभिषेकार्द्राश्चामरकलापा इवागृह्यन्त कामिनीनां चिकुरचयाः कुसुमायुधेन ।

(२) मेखलकस्त्ववादीत् – 'एवमाह मेधाविनं स्वामी-जानात्येव मान्यो यथैकगोत्रता वा, समान जातिता वा, समं संवर्धनं वा, एकदेशनिवासो वा, दर्शनाभ्यासो वा, परस्परानुरागश्रवणं वा, परोक्षोपकारकरणं वा, समानशीलता वा, स्नेहस्य हेतवः । त्वयि तु विना कारणेना दृष्टेऽपि प्रत्यासन्ने बन्धाविव बद्धपक्षपातं किमपि स्निह्यति मे हृदयं दूरस्थेऽपीन्दोखि कुमुदाकरे । भवन्तमन्तरेणान्यथा चान्यथा चायं चक्रवर्ती दुर्जनैर्ग्राहित आसीत् । '

(३) अपृच्छच्च – 'अत्र देवः किं करोति' इति । असावकथयत् –'एष खलु देवस्यौपवाह्यो बाह्यं हृदयं जात्यन्तरित आत्मा बहिश्चराः प्राणा विक्रमक्रीडासुहृद्दर्पशात इति यथार्थनामा वारणपतिः । तस्यावस्थान मण्डपोऽयं महान् दृश्यते' इति । स तमवादीत् – 'भद्र, श्रूयते दर्पशातः । यद्यवमदोषो वा पश्यामि तद्वारणेन्द्रमेव । अतोऽर्हसि मामत्र प्रापयितुम । अतिपरवानस्मि कुतूहलेन' इति । सोऽभाषत 'भवत्वेवम् । आगच्छतु भवान् । को दोषः । पश्यतु तावद्वारणेन्द्रम् ' इति ।

(४) सोऽयं सुजन्मा सुगृहीतनामा तेजसां राशिः चतुरुदधिकेदारकुटुम्बी भोक्ता ब्रह्मस्तम्भफलस्य सकलादिराजचरितजयज्येष्ठमल्लो देवः परमेश्वरो हर्षः । एतेन खलु राजन्वती पृथ्वी, नास्य हरेरिव वृषविरोधीनि बालचरितानि, न पशुपतेरिव दक्षोद्वेगकारीण्यैश्वर्यविलसितानि, न शतक्रतोरिव गोत्रविनाशपिशुनाः प्रवादाः, न यमस्येवातिवल्लभानि दण्डग्रहणानि, न वरुणस्येव निस्त्रिंशग्राहसहस्ररक्षिता रत्नालयाः ।

(બ) નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** પૂર્વાપર સંદર્ભસહિત સમજાવો : (૦૮)

(b) Explain any **two** with reference to the context of the following : **(08)**

(१) अनपेक्षितगुणदोषः परोपकारः सतां व्यसनम् ।

(२) अतिगम्भीरं महद्राजकुलम् ।

(३) महद्भिस्तु यथार्थदर्शिभिर्भवितव्यम् ।

(४) कष्टं मनोभव इवेश्वरदुर्विदग्धः ।

૨. (અ) હર્ષચરિતને આધારે બાણની વર્ણનકલા વિષે વિસ્તૃત નોંધ લખો. (૧૦)

(a) Write a detailed note on the descriptive art of Bāna on the basis of हर्षचरित. **(10)**

અથવા/OR

(અ) 'ઇતિહાસ અને કલ્પિત કથા બન્ને હર્ષચરિતમાં ભેગાં થયાં છે.' ચર્ચા કરો.

(a) 'History and fiction have both combined together in हर्षचरित'. – Discuss.

(બ) ગદ્ય સાહિત્યમાં બાણભટ્ટના પ્રદાનનું મૂલ્યાંકન કરો. (૧૦)

(b) Evaluate the contribution of Bāna Bhatta to the prose literature. **(10)**

અથવા/OR

(બ) સંસ્કૃત ગદ્યકાવ્યના ઉદ્ભવ અને વિકાસ પર નોંધ લખો :

(b) Write a note on the origin and development of Sanskrit prose literature.

૩. (અ) નીચેનામાંથી કોઈપણ **ત્રણ** શ્લોકોનો અનુવાદ કરો : (૧૨)

(a) Translate any **three** of the following verses : **(12)**

(१) क्रियासु युक्तैर्नृप चारचक्षुषो न वञ्चनीयाः प्रभवोऽनुजीविभिः ।
अतोऽर्हसि क्षन्तुमसाधु साधु वा हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः ।। १.४

(२) विशङ्कमानो भवतः पराभवं नृपासनस्थोऽपि वनाधिवासिनः ।
दुरोदरच्छद्मजितां समीहते नयेन जेतुं जगतीं सुयोधनः ।। १.७

(३) अनारतं तेन पदेषु लम्भिता विसृज्य सम्यग् विनियोगसत्क्रियाः ।
फलन्त्युपायाः परिबृंहितायतीरुपेत्य संघर्षमिवार्थसम्पदः ।।१.१५

(४) कथाप्रसङ्गेन जनैरुदाहृतादनुस्मृताखण्डलसूनुविक्रमः ।
तवाभिधानाद् व्यथते नताननः स दुःसहान्मन्त्रपदादिवोरगः ।। १.२४

(५) गुणानुरक्ता मनुरक्तसाधनः कुलाभिमानी कुलजां नराधिपः ।
परैस्त्वदन्यः क इवापहारयेन्मनोरमामात्मवधूमिव श्रियम् ।। १.३१

(६) परिभ्रमंल्लोहितचन्दनोचितः पदातिरन्तर्गिरि रेणुरूषितः ।
महारथः सत्यधनस्य मानसं दुनोति नो कच्चिदयं वृकोदरः ।। १.३४

(બ) 'भारवेरर्थगौरवम् ।' આ વિધાનની ચર્ચા કરો. (૦૮)

(b) 'भारवेरर्थगौरवम् ।' Discuss this statement. **(08)**

અથવા/OR

(બ) કિરાતાર્જુનીય સર્ગ-૧માં વ્યક્ત થતાં રાજનૈતિક વિચારો પર નોંધ લખો.

(b) Write a note on political thoughts expressed in किरातार्जुनीय सर्ग-१.

૪. વ્યંગ્યાર્થનું સ્વરૂપ સમજાવી ધ્વનિકાવ્યના પ્રકારો પર વિસ્તૃત નોંધ લખો. (૨૦)

Explain the form of व्यंग्यार्थ and write a detailed note on the types of ध्वनिकाव्य. **(20)**

અથવા/OR

અભિધામૂલા વ્યંજના અંગે મમ્મટાચાર્યના વિચારોની સમીક્ષા કરો.

Criticize the views of मम्मटाचार्य on अभिधामूला व्यञ्जना.

૫. (અ) નીચેનામાંથી કોઈપણ **એક** પર ટૂંકનોંધ લખો : (૧૦)

(a) Write a short note on any **one** of the following : **(10)**

(१) अभिहितान्वयवादः ।

(२) सङ्केतविषयकाः मताः ।

(બ) નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો : (૧૦)

(b) Answer the following questions : **(10)**

(૧) गङ्गायां घोषः માંથી પ્રાપ્ત થતો લક્ષ્યાર્થ જણાવો.

(૨) લક્ષણા કઈ રીતે આરોપિત ક્રિયા છે ?

(૩) સાધ્યવસાના લક્ષણા કોને કહેવાય ?

(૪) વાચ્યાર્થને મુખ્યાર્થ કેમ કહેવામાં આવે છે ?

(૫) કાકુ એટલે શું ?